

RECENZJE

Anna Romanik, *Sposoby nominacji przedmiotów odzieży we współczesnym języku rosyjskim*, Białystok 2012, 189 ss.

Świat mody w ostatnich dziesięcioleciach charakteryzuje się niezwykle dynamicznym rozwojem. Wszelkie zjawiska i trendy w modzie odzwierciedla bogate i różnorodne słownictwo. Literatura językoznawcza poświęcona nazewnictwu odzieży nie jest zbyt obszerna. Jak zauważa autorka recenzowanej pracy, analiza lingwistyczna rosyjskich nazw odzieży w ujęciu nominacyjnym nie spotkała się dotychczas z szerszym zainteresowaniem, do chwili obecnej nie pojawiło się żadne obszerniejsze opracowanie monograficzne. W oddzielnych publikacjach, badających nazewnictwo związane z modą, są prezentowane szczegółowe zagadnienia, dotyczące na przykład nazw złożonych, czy funkcji semiotycznych nazw ubiorów. Monografia *Sposoby nominacji przedmiotów odzieży we współczesnym języku rosyjskim* autorstwa Anny Romanik stanowi kompleksowy opis sposobów nominacji elementów odzieży.

Praca posiada bardzo przejrzysty podział treści i strukturę. Składa się ona ze wstępu, pięciu rozdziałów i zakończenia, bibliografii oraz indeksu nazw odzieży. Ponadto zawiera streszczenia w języku angielskim i rosyjskim. We *Wstępie* autorka rozprawy charakteryzuje źródła ekscerpcji nazw odzieży, zakres bazy materiałowej, przedstawia metodologię zastosowaną do przeprowadzenia badań oraz prezentuje strukturę pracy. Materiał egzemplifikacyjny został zaczerpnięty z różnorodnych wydawnictw leksykograficznych, książkowych, prasowych oraz multimedialnych. Tak szeroki zakres pozycji był podyktowany potrzebą zgromadzenia leksemów ilustrujących faktyczny, w miarę obiektywny i najbardziej realny zasób słownictwa odzieżowego współczesnego języka rosyjskiego. Badaniami objęto leksemy nazywające bieliznę osobistą, ubiory wierzchnie, okrycia wierzchnie, nakrycia głowy, rąk, obuwi oraz nazwy części składowych odzieży i jej ozdobnych detali (jako kryterium doboru materiału do analizy wykorzystano definicję odzieży jako zbioru przedmiotów służących okryciu ludzkiego ciała, wypełniających funkcje praktyczne oraz estetyczne, zaproponowaną przez R. Andrejewą¹).

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Moda w Rosji (rys historyczny)*, zwięźle i treściwie została przedstawiona historia mody w Rosji. Autorka rozprawy stwierdziła, że na przestrzeni wieków wykrystalizował się niepowtarzalny „styl rosyjski”, który odróżniał Rosjan od innych narodowości. Strój rosyjski odzwiercied-

¹ Р. Андреева, *Энциклопедия моды*, Санкт-Петербург 1997, <http://www.moda-dic.ru/html/o/odejda.html> [22.02.2014].

łał szczegóły bytu narodu, a także zróżnicowanie warunków klimatycznych Rosji. Poza tym, ubiór rosyjski charakteryzował się typowymi dla niego cechami: dekoratywnością, zdobnictwem i prostotą formy ubioru, wręcz monumentalnością jego kształtu. W tej części pracy zostały zaprezentowane nazwy strojów, które stanowiły o odrębności i specyfice kultury rosyjskiej i przez wiele wieków pozostawały podstawowymi elementami garderoby damskiej i męskiej, np.: *rubacha*, *kosworotka*, *sarafan*, *poniowa*, *kokosznik*.

Autorka rozprawy zwróciła uwagę na fakt, że radykalne przemiany w historii mody rosyjskiej zaszły w XX wieku i były wynikiem zmian ustrojowych w życiu politycznym kraju, a także reakcją na wszelkie innowacje kulturowe i postęp cywilizacyjny w dziedzinie nauki i techniki.

Rozdział drugi zatytułowany *Z zagadnień teorii nominacji językowej* ma charakter analityczno-przeglądowy. A. Romanik w klarowny sposób przedstawiła definicje terminu *nominacja*, zaproponowane przez różnych językoznawców, omówiła jednostki nominatywne języka rosyjskiego, typologię nominacji oraz sposoby nominacji w języku rosyjskim. Swoje rozważania autorka oparła na bogatej rosyjskiej i polskiej literaturze przedmiotu.

Rozdziały trzeci, czwarty i piaty zawierają praktyczną analizę bogatego zasobu nazw odzieży i stanowią twórczy wkład autorki do pracy badawczej. Szczegółowa analiza materiału faktograficznego w każdym z rozdziałów jest poprzedzona istotnymi dla tematu rozważaniami teoretycznymi. Rozdział trzeci pt. *Słowotwórstwo rosyjskich nazw odzieży* dotyczy rosyjskich nazw ubiorów utworzonych przy pomocy derywacji słowotwórczej. Rzetelne i kompetentne badania pozwoliły ujawnić zjawiska charakterystyczne dla słowotwórstwa rosyjskich nazw ubiorów. Badaczka zauważyła, że derywacja morfologiczna zajmuje znaczące miejsce w procesie nominacji przedmiotów odzieży. Istotną rolę w derywowaniu nazw ubiorów odgrywa coraz bardziej dynamiczny proces uniwerbizacji, w wyniku którego powstały jednostki nominalne charakterystyczne dla potocznej odmiany języka, np.: *велосипедки*, *джинсовка*, *штормовка*. Jak wynika z badań A. Romanik, do najnowszych tendencji słowotwórczych w obrębie leksyki odzieżowej należy zaliczyć zjawisko kompozycji. Najbardziej produktywnym typem złożzeń w analizowanym korpusie okazały się apozycyjne zestawienia dwóch rzeczowników, które rzadko nazywają nowy typ odzieży, natomiast podkreślają one zmiany zachodzące w obrębie kroju oraz stylu, np.: *брюки-капри*, *плащ-реглан*, *юбка-карандаш*. Autorka zwróciła uwagę na fakt, że derywaty odrzeczownikowe wśród nazw odzieży w większości przypadków są reprezentowane przez formy deminutywne, augmentatywne oraz inne wyrazy o zabarwieniu ekspresywnym, np.: *комбинезончик*, *сарафанчик*, *туфельки*.

Rozdział czwarty zatytułowany *Derywacja semantyczna jako sposób tworzenia nazw odzieży* prezentuje analizę nazw ubiorów utworzonych przy pomocy derywacji semantycznej. Jak wynika z obserwacji A. Romanik, w badanym korpusie pojawiły się nazwy bazujące na utrwalonych w języku typowych modelach odzwierciedlających regularne zmiany znaczeń, a także nazwy ilustrujące indywidualne, okazjonalne możliwości kreacji językowej. Przeprowadzona analiza doprowadza autorkę do konstatacji, że derywacja semantyczna jest produktywnym sposobem nominacji w obrębie leksyki odzieżowej. Badaczka stwierdziła, że występujące wśród nazw

ubiorów przykłady metaforyzacji można sprowadzić do dwóch typów. Tłem metaforyzacji może być podobieństwo cech zewnętrznych, np.: *бабочка, гармошки, кастрюлька* i, rzadziej, podobieństwo funkcji desygnatów. Jak wynika z przeprowadzonych badań, dość częstym zjawiskiem, występującym w rosyjskiej leksyce odzieżowej, jest tworzenie nazw przy pomocy metonimii. Proces ten, zdaniem autorki, charakteryzuje się regularnością przebiegu zmian semantycznych i łatwością ich przewidywania, np.: *балерины, дипломат, шиншиллы*. W kształtowaniu leksyki odzieżowej istotny udział przypada także przeobrażeniom semantycznym, polegającym na zwężeniu lub rozszerzeniu znaczenia wyjściowego, np.: *папача, тельняшка, футболка*.

Rozdział piąty pt. *Zapożyczenia jako sposób nominacji przedmiotów odzieży* stanowi interesujące studium na temat zapożyczeń w języku rosyjskim. Analiza wykazała, że rosyjskie słownictwo modowe w znacznej mierze jest ukształtowane przez elementy obcojęzyczne. Zapozyczenie nazw odzieży to jeden z najpopularniejszych sposobów nominacji przedmiotów z dziedziny mody w wielu językach (por. prace N. P. Spicynej, N. P. Szewczuka, M. Borejszo). Analiza genezy zapożyczeń wykazała, że w zakresie wzbogacania słownictwa mody w języku rosyjskim najważniejszą rolę odegrał język angielski, język francuski oraz język turecki i tatarski. Największą pod względem liczebności grupą są zapożyczenia z języka angielskiego. Autorka podkreśliła, że dominacja tego języka w świecie mody jest podyktowana jego internacjonalnym znaczeniem oraz tym, że w ostatnim stuleciu znaczącą rolę w tej dziedzinie zaczęły odgrywać takie miasta jak Londyn, Nowy Jork i Los Angeles. Wiele nazw ubiorów, będących pożyczkami angielskimi, motywują nazwy własne (zarówno toponimy, jak i antroponimy), np.: *блумерсы, реглан, спенсер*. Zapożyczenia z tego języka dominują w leksyce, nazywającej odzież sportową, np.: *кепка, гольфы, шорты*. Zdaniem autorki, istotną grupę zapożyczonych nazw ubiorów stanowią również galicyzmy, które pojawiły się w języku rosyjskim już pod koniec XVII wieku w okresie fascynacji językiem oraz szeroko pojmowaną kulturą Francji, np.: *берет, пеньюар, эспандильи*. A. Romanik zauważa, że nazwy odzieży pochodzenia tureckiego można podzielić na dwie grupy. Pierwszą stanowią jednostki, które do dnia dzisiejszego są powszechnie używane i są jedynym środkiem nominacji danego przedmiotu odzieży, np.: *каблук, карман, фата*. Drugą grupę tworzą nazwy, których zakres użycia został ograniczony pewnymi ramami czasowymi i funkcjonują obecnie jako historyzmy i archaizmy, np.: *тюбетейка, чалма, чувачки*.

Przeprowadzona przez A. Romanik analiza nazw przedmiotów odzieży we współczesnym języku rosyjskim prowadzi do wniosków, że najbardziej produktywnym sposobem nominacji ubiorów jest proces zapożyczania nazw z innych języków (ok. 50%), istotną pozycję zajmuje również derywacja morfologiczna i derywacja semantyczna. Słownictwo odzieżowe stanowi zróżnicowaną pod względem chronologicznym i stylistycznym grupę tematyczną. W analizowanym korpusie odnotowuje się nazwy ustabilizowane przez wieloletnią obecność w języku, a także najnowsze jednostki leksykalne, które pojawiły się na przełomie XX i XXI wieku.

Rozprawa A. Romanik podejmuje aktualną, ważną dla rozwoju języka rosyjskiego przełomu wieków, tematykę badawczą. Stanowi rzetelnie i kompetentnie przeprowadzoną analizę nazw przedmiotów odzieży, opartą na bogatej litera-

turze przedmiotu, co świadczy o erudycji autorki i jej dojrzałym warsztacie badawczym.

Recenzowana monografia przedstawia również wartość natury pragmatycznej. Zgromadzony i opisany w niej materiał leksykalny z pożytkiem można wykorzystać na zajęciach z praktycznej nauki języka rosyjskiego, bowiem zawiera znaczny procent leksemów, których nie rejestrują jeszcze źródła leksykograficzne, a słowniki opisowe języka rosyjskiego w szczególności.

Jolanta Chomko
Białystok